ZAPISKI NUMIZMATYCZNE

PISMO POŚWIĘCONE NUMIZMATYCE I SFRAGISTYCE

WYDAWANE I REDAGOWANE

przez

MIECZYSŁAWA KURNATOWSKIEGO.

Nr. 18.	Kraków, Październik 1888.	Rocznik V.

„Zapiski Numizmatyczne" wraz z dwoma tablicami i dodatkiem Cennika monet i medali wydawanego od r. 1882 wychodzą w Styczniu, Kwietniu, Lipcu i Październiku. — **Warunki prenumeraty**: rocznie wraz z przesyłką pocztową: w *Państwie austryackiem* 4 złr. w *Niemczech* 8 mark; w *Rossyi* 4 ruble; we *Francyi* i innych krajach 10 franków.

W Warszawie przyjmuje prenumeratę Kantor Loteryi klassycznej **A. Goldstein** na *Krakowskiem Przedmieściu* Nr. 438/57.

Administracya i Redakcya: Kraków, rynek Nr. 17.

Pieniądze papierowe polskie

z roku 1794.

Papierowe pieniądze przed 1794 r. w Polsce nie istniały. Potrzeby wojenne powstania kościuszkowskiego, wobec zupełnego niedostatku gotówki spowodowały Radę Najwyższą Narodową do wydania biletów skarbowych. Projekt jednakowoż nie był nowym, gdyż poprzednio już kilka takowych istniało.

Pierwszy projekt wydania papierowych pieniędzy w Polsce na sumę czterdziestu milionów złp. w sztukach po 100 złp. ukazał się w roku 1777 i był drukowany u Dufoura bez daty i podpisu autora.

Nieco później Ostrowski, kasztelan czerski, przedłożył podobny projekt lecz takowy dla swej niepraktyczności odrzucony został.

W r. 1788 naradzano się ponownie nad wypuszczeniem papierowych pieniędzy. Moszyński sprzeciwia się temu na sesyi dnia 15/1 1789 mówiąc: „wstrzymać się od ułożenia papierowych pieniędzy, które dla naszego kraju bardzo niebezpieczne być sądzę".

Michał Ossowski, plenipotent i główny kierownik firmy Prota Potockiego projektuje w r. 1789 emisyę 20 milionów biletów skarbowych. Projekt ten z poprawkami przedkłada powtórnie w r. 1791 komisyi skarbowej.

Jędrzej Kapostas, kupiec i bankier warszawski, wielki patryota w lipcu r. 1790 przedkłada za pośrednictwem posła Kubickiego sejmowi, a później przez tenże sejm i na ten cel wyznaczonej komisyi projekt banku narodo-

wego *) z prawem wydawania biletów bankowych w sztukach po 10, 25, 50, 100, 500, 1000 złp. do sumy 90 milionów. Jako zapewnienie dla tychże miały służyć złożone w depozycie 40 milionów złp. osiągnięte ze sprzedaży biletów.

Jacek Jezierski przedkłada również w tym roku projekt podobnego banku narodowego z prawem emitowania biletów.

Projekta te miały być przedmiotem obrad czteroletniego sejmu, lecz nieustannie spychane z porządku dziennego ostatecznie pod obrady wcale nie przyszły.

Gdy w r. 1794 naród polski doprowadzony do ostateczności, chwycił za broń pod wodzą Kościuszki, aby uwolnić się od uścisków serdecznych sąsiadów czychających na jego zgubę i zagrażających jego niepodległości, przemyśliwał nad wszelkiemi możliwemi środkami, aby jak najśpieszniej stworzyć potrzebną do tego przedsięwzięcia armią. Najniezbędniejszą rzeczą było, aby mieć pieniądze na uzbrojenie i wyżywienie wojska, co niezmiernie utrudniało obecne smutne położenie finansowe kraju, spowodowane bankructwem sześciu bankierów warszawskich. Ponieważ zaś łatwiej było nabyć papier aniżeli potrzebny kruszec, chwycono się dawniejszego projektu wypuszczenia papierowych pieniędzy.

Nim to jednakowoż nastąpiło, postanowiła Rada Najwyższa Narodowa na sesyi d. 14 Czerwca 1794 r. wydawać zaręczenia skarbowe, aby zastąpić brak gotówki „dopokąd bicie i pomnożenie krajowej monety nie nastąpi“ jednakowoż nie na mniejsze sumy jak po 3000 złp. [1]). Później zmieniono cokolwiek to postanowienie i wydawano zaręczenia po 1000 i 500 złp. Takie zaręczenia były podpisywane przez I. Potockiego i T. Czecha.

Oprócz zaręczeń skarbowych wydawano także na potrzeby wojskowe bilety mennicze (Münzcetlami zwane) na rozmaite sumy. Takowe w Warszawie równy kurs z monetą krajową miały. Mennica warszawska była obowiązana bilety mennicze natychmiast za okazaniem gotówką wypłacać.

Dnia 8 Czerwca zapadła uchwała na sesyi Rady Najwyższej pod tytułem: „Ustanowienie biletów skarbowych“ jako motywa tej uchwały podając: „zatamowanie cyrkulacyi pieniężnej i trudności negocyowania kapi-

---

1) **Ustanowienie zaręczeń skarbowych. Rada Naywyższa Narodowa.** Chcąc nagłym i wielorakim potrzebom, z obrony wolności i ziemi oyczystey wynikaiącym, zadosyć uczynić, oraz zawdzięczyć i zabezpieczyć gorliwość obywatelów, żądaiących produkta, nad potrzebę mieyscową posiadane, rządowi ustępować, stanowi: iż dopóki monety kraiowey dostatecznie nie pomnoży, wydział skarbowy, za rekwizycyami innych wydziałów, podpisanemi przez prezydującego i przynaymniey iednego zastępcę, na summy należące obywatelom za przystawiane produkta i wszelkie potrzeby, wydawać ma zaręczenia skarbowe; które przez prezyduiącego i przynaymniey jednego zastępcę iego wydziału równie podpisywane będą i o których wydanych liczbie, co tydzień prezyduiący wydziału skarbowego Radzie doniesie. Takowe zaręczenia skarbowę (które nie mnieysze iednak bydź mogą, iak na summę 3.000 złt.) mieć będą walor i kurs monety kraiowey, za przekazaniem ich podpisanym przez każdego właściciela, tudzież w opłatach podatkowych, poborowych, i w przyszłym kupnie dóbr narodowych, przyjmowane zostaną: a za pomnożeniem monety kraiowey w kassach i exakcyach skarbowych, każdego czasu nie odwłócznie na nią wymieniane będą, z procentem czterech od sta na rok; który od czasu wydania zaręczeń, aż do zwrócenia ich do skarbu w proporcyą czasu rachowany, i właścicielowi zaręczenia bonifikowany ma bydź.

Dan w Warszawie na sessyi Rady 14 Mca Czerwca 1794 Roku.

Gazeta Wolna Warszawska Nr. 30 str. 403. *Ignacy Potocki* Prezyduiący.
T. Czech Rady N. N. Sekr.

*) Drukowany u Piotra Zawadzkiego in folio. Broszura ta była dołączoną do Dziennika Handlowego w r. 1790 w postaci doklejanych arkuszy.

tałów z zagranicy". „Rada N. N. ustanowiła bilety na „okaziciela" wypłacane z funduszów na umorzenie przeznaczonych i na ogólnych dobrach skarbowych hipotekowanych, oraz przyjmowanie takowych we wszystkich dochodach publicznych. Kurs miał być zastosowany do proporcyi bitych pieniędzy z grzywny kolońskiej czystego srebra 84½ złp. Na umorzenie dobra narodowe sprzedane będą, a najprzód za rok od daty dzisiejszej przedanych będzie dóbr rządowych za 10,000.000 i tak co roku, aż do umorzenia. Każdy, dobra narodowe kupujący, walor kupionych dóbr nietylko biletami płacić może, ale nadto pięć procentów na pożytek płacącego biletami skarb narodowy bonifikować będzie, a takowe dobra tak krajowi jak zagraniczni religii chrześciańskiej bez różnicy stanu kupować mogą". „Gdyby zaś ktokolwiek tych biletów za towary, produkta krajowe, roboty i prowizye brać nie chciał, takowy w miarę przewinienia swego w sądach miejscowych policyjnych karanym będzie t. j. za pierwszym razem dziesięć procentów, za drugim dwadzieścia procentów od tej kwoty, jaką w papierach przyjąć nie chciał, za trzecim razem cały towar opornego podlegać miał konfiskacie skarbu". „Dopóki teraźniejsza wojna ukończoną nie będzie, wszyscy wnoszący dochód do skarbu w połowie gotowizną, a w drugiej połowie biletami skarbowemi opłacać go winni. Tymczasem bilety skarbowe nie na większą sumę jak na sześćdziesiąt milionów złp. zrobione będą a to w klasyfikacyi, jaką dyrekcya następnie ułoży". Fałszerzom zagrożono karą śmierci, delatorom fałszerzy obiecano nagrody 50.000 złp. [2]). W ustanowieniu tem widać połączenie projektu Kapostasa z wpływem prawodawstwa francuskiego o biletach bankowych, wszystko to razem zastosowane do miejscowych stosunków. Zapomniano jednakowoż ustanowić kantorów do wymiany biletów na gotówkę i wyznaczyć na to potrzebny fundusz, coby było najskuteczniej się przyczyniło do utrzymania ich kursu.

---

2) **Ustanowienia biletów Skarbowych.** Rada Naywyższa Narodowa: Nieuchronne i nagłe Rzplitey potrzeby, chęć iak nayprędszego oswobodzenia oyczyzny naszey od obcey przemocy, zatamowanie cyrkulacyi pieniężney, trudność negocyowania onych z zagranicy, niepodobieństwo ogołocenia obywatelów z gotowizny: a nadewszystko, niemaiąc żadnego celu nadzwyczaynemi uciskać obywatelów podatkami, wtenczas, kiedy naród własności narodowey na ratunek oyczyzny użyć jest winien, każą nam się brać do środków extraordynaryinych, któreby wszystkim tym zamiarom dogodzić, święte powstanie narodu naydzielniey wesprzeć, oraz nowy ruch zatamowaney cyrkulacyi pieniężney oddać potrafiły.

Tym celem Rada N. Narodowa stanowi bilety skarbowe, które równy kurs, jako i pieniądze we wszystkich kraiach Rzplitey naszey mieć mają; a to do proporcyi kursu pieniędzy, bitych po złotych ośmdziesiąt cztery i pół z grzywny kolońskiey.

Ażeby zaś nayzupełnieyszą tymże biletom skarbowym u wszystkich ziemi naszey mieszkańców zapewnić ufność; stanowi i rozciąga hypotekę i bezpieczeństwo onych na wszelkich dobrach narodowych, pod własność narodu teraz należących, oraz w przyszłym czasie pod tęż własność należeć mogących. Na umorzenie zaś takowych biletów, dobra narodowe sprzedawanemi bedą: a na przód: od daty dzisieyszey, naydaley za rok jeden, przedawanych będzie dóbr narodowych, naymniey za dziesięć millionów i tak następnie co rok, naymniey za dziesięć millionów przedawane będą dobra narodowe, aż do zupełnego biletów skarbowych umorzenia. Każdy dobra narodowe kupujący, walor dóbr, nietylko biletami płacić może, ale nadto pięć procent na pożytek płacącego biletami, skarb narodowy bonifikować będzie, a takowe dobra, tak kraiowi, iako i zagraniczni religii Chrześciańskiey, bez różnicy stanu, kupować mogą. Za iaką summę dobra narodowe przedanemi zostaną, w teyże samey wielości bilety skarbowe publicznie spalonemi będą.

Kiedy więc w tym sposobie pewność biletów, satysfakcya onych, i zysk nawet zabezpieczonemi są, zatym te bilety skarbowe od każdego za wszelkie produkta kraiowe, towary, za robotę, komorę i prowizyę opłacać się winne, przyjmowanemi bydź maią, wyiąwszy kapitały, podług dawniejszych przed ninieyszą ustawą poczynionych opisów,

Dnia 25 Czerwca wydział skarbowy nakazał wypłacić Dyrekcyi biletów skarbowych 10.000 Złp. na zakupno 200 ryz papieru holenderskiego.

Dnia 16 Lipca Rada Najwyższa uwiadamia deputacyę centralną litewską, iż będą wkrótce wydane bilety skarbowe, które ten sam kurs mieć będą co moneta brzęcząca.

Wykonanie uchwały „ustanowienia biletów skarbowych“ nie zaraz nastąpiło. Rada Najwyższa roztrząsała „obszerny projekt manipulacyi biletów skarbowych“. Do rozstrzygnięcia manipulacyi d. 26 Lipca wyznaczyła komisya skarbowa z pomiędzy siebie obywatelów: Sulistrowskiego, Mostowskiego i Szymanowskiego.

„Dla uwiadomienia publiczności jak zaręczenia skarbowe coraz więcej zyskują sobie kredyt i jaka jest obywatelów ufność w Rządzie“ a właściwie aby wyrobić kredyt i ufność, nakazał Wydział skarbowy ogłaszać w gaze-

---

które kapitały gotowizną w tym gatunku, jak w opisie pożyzający opisał się, płaconemi bydź powinny. Gdyby zaś ktokolwiek tych biletów za cowary, produkta kraiowe, robotę i prowizye brać nie chciał, takowy w miarę przewinienia swego w sądach mieyscowych policyinych karanym będzie, to iest; za pierwszym tey uchwale sprzeciwieniem się dziesięć, za drugiem dwadzieścia od sta, od tey kwoty iaką w papierach przyiąć nie chciał, na rzecz skarbu zapłacić a wszolako papiery takowe przyiąć obowiązany będzie, a za trzecim sprzeciwieniem się tey uchwale jeśli rzecz będzie o towar lub produkt, podług ceny umowioney z tym, co się uchwale sprzeciwiał, kupującemu za też same papiery odprzeda. Jeśli o robotę lub prowizyą, sprzeciwienie nastąpi, mieyscowa zwierzchność zakwituie dłużnika w tym przypadku, a papiery sprzeciwiaiącemu się należne, na rzecz skarbu, sposobem konfiskaty zabierze.

Podobnież te bilety skarbowe w dochodach skarbowych całkowicie przyjmowane będą. Że zaś w czasie woyny wielorakie potrzeby gotowizną koniecznie opłacać potrzeba, zaczym dopóty, dopóki teraznieysza woyna ukończona nie będzie, wszyscy wnoszący dochód do skarbu w połowie gotowizną a w drugiej połowie biletami skarbowemi opłacać go winni.

Chociaż zaś hypoteka na dobrach narodowych, wszystkich ogólnie, iest znaczna, iż nayogromnieysze summy pokryć może, gdy iednak zasilenie gwałtownych Rzplitey potrzeb, mierney na teraz potrzebie summy, przeto tymczasowo bilety skarbowe nie na wiekszą iak na sześcidziesiąt millionów złotych polskich zrobione będą, a to w klasyfikacyi, iaką dyrekcya następnie ułoży, i za zatwierdzeniem Rady zgłosi.

Gdy zaś przykłady w innych narodach doświadczane, słuszną czynią obawę, iżby bilety skarbowe fałszowanemi nie były, przeto karę śmierci i konfiskatę maiątku na rzecz skarbu publicznego, na fałszerzów biletów skarbowych stanowi; a dla delatora fałszerzów, nagrodę złotych pięćdziesiąt tysięcy ze skarbu publicznego przeznacza, która summa za stawieniem i przekonaniem fałszerza, delatorowi bez zwłoki zapłacona będzię.

Nad to, ieżeliby iakowa banda złych ludzi fałszowane bilety robiła, wolno będzie, chociaż wchodzącemu do tey niegodziwey roboty, bydź delatorem naprzeciw współ fałszerzom; a takowy współ winowayców wydający, nietylko od kary na fałszerzów przepisaney wolny będzie, lecz do tego wyznaczoną, iako delator, nadgrodę złt: 50.000 otrzyma, jeżeli wszystkich wspólników swoich do sądu przystawi; a gdyby nie wszystkich przystawił; więc w propozycyi liczby przystawionych współwinowayców, nadgrodzonym będzie; gdyby zaś żadnego współwinowaycy przystawić nie mógł, więc tylko od kary śmierci uwolnionym zostanie; więzienia zaś cywilnego na całe życie uniknąć nie ma. Do uskutecznienia takowych biletów skarbowych, ustanawia Rada Naywyższa Narodowa dyrekcyą z obywatelów: Xawerego Działyńskiego, Jędrzeja Kapostasa, Antoniego Dzieduszyckiego, Jerzego Poths, Antoniego Lanckorońskiego, Filipa Garlickiego i Jakoba Küsel, która to dyrekcya z powyższych osób złożona, manipulacyą biletów skarbowych ułoży i tę Radzie do approbacyi poda; a Rada na ten czas stosownie do wypadaiących obowiązków, pomienione osoby dyrekcyą składaiące, do przysięgi wykonania zobowiąże. Gdy bilet skarbowy, przez używanie przetartym zostanie, zamieniony bydź może na inny równego waloru; sposób zaś i mieysce tey zamiany ustanowić się maiace, dyrekcya publiczności ogłosi.

Działo się w Warszawie na sessyi Rady w domu Raczyńskich zwanym, dnia 8 Mca Czerwca 1794 roku.

(Gazeta Wolna Warszawska Nr. 32 str. 426). *X. Hugo Kołłątay* Prezyduiący.
T. Czech Rady N. N. Sekr:

tach ilość wydawanych zaręczeń osobom prywatnym z wymienieniem nazwisk odbiorców.

Dnia 30 Lipca Wydział skarbowy wydaje oświadczenie, aby zaręczenia skarbowe za produkta, efekta na miejsce gotowych pieniędzy przyjmowane były od obywatelów bez żadnej trudności i wymówki, oporni zaś jako przeciwni powstaniu uważani będą.

Dnia 2 Sierpnia Rada Najwyższa ustanawia dyrekcyą biletów skarbowych z osób: Jabłonowskiego, Karpia, Morskiego, Lanckorońskiego, Działyńskiego, Sapiehy i Dzieduszyckiego i dyrektorów płatnych: Kapostasa, Trzaskowskiego, Billinga, Garlickiego, Pothsa i Karskiego, mianuje asesorów i ustanawia dla nich rotę przysięgi [3]).

Nowo mianowana Dyrekcya zajęła się troskliwie powierzonym sobie urzędem i przedłożyła śpiesznie projekt wydania biletów należycie poprawiony, który przez Radę Najwyższą zatwierdzonym zostaje.

Dnia 5 Sierpnia Rada Najwyższa odbiera przysięgę od dyrektorów Jędrzeja Kapostasa, Piotra Billinga, Filipa Gorlickiego, Jerzego Pothsa, Augusta Karskiego i Jerzego Küsel od innych nieobecnych odebranie przysięgi samej dyrekcyi poleca. Równocześnie odbiera dyrekcya rozkaz jak najśpieszniejszego wygotowania biletów skarbowych.

Dnia 7 Sierpnia stosownie do zlecenia przedstawiła dyrekcya biletów skarbowych osoby do nominacyi na komisarzy takowe bilety podpisywać mających, co też Rada Najwyższa zatwierdziła. Rozpoczęła się i postępowała szybko robota techniczna, przyrządzanie, odbijanie, podpisywanie i urządzanie rachunkowości. Wszystko to było zadaniem Kapostasa, który chlubił się później w Petersburgu tak prostotą i dokładnością buchalteryi, jako też trafnością sekretów obmyślanych wspólnie z chemikiem i farbiarzem Janem Fryderykiem Zeidlem, w celu zapobieżenia fałszerstwu. Kapostas zapewniał, że z pomiędzy wszelkich asygnat jakie istniały natenczas w Europie, polskie od pięciu do 1000 złp. najtrudniej było fałszować a nawet przy

---

3) **Wyznaczenie dyrektorów i assessorów do dyrekcyi biletów skarbowych; wraz z przepisaną dla nich przysięgą.**

Rada Naywyższa Narodowa.

Przepisawszy prawidła manipulacyi dla dyrekcyi biletów skarbowych, na dyrektorów i assessorów następujące osoby nominuie: Imo Dyrektorów niepłatnych: Obywatela Antoniego Xcia Jabłonowskiego kasztelana krakowskiego, Karpia chorążego Upitskiego, Franciszka Sapiehę generała lieutnanta, Bogusława Morskiego podkomorzego Bracławskiego, Franciszka Lanckorońskiego, Xawerego Działyńskiego, Antoniego Dzieduszyckiego dyrektora generalnego poczt. 2do Dyrektorów płatnych: Obywatela Jędrzeia Kapostasa, Trzaskowskiego, Piotra Billinga, Filipa Garlickiego, Jerzego Pothsa, Augustyna Karskiego, Jerzego Küsla. 3tio Assessorów siedmiu: Wiktora Kotowskiego, Mikołaja Geritza, Kaietana Kwiatkowskiego, Jana Franciszka Kohlera, Antoniego Magiera, Antoniego Zadera, Jana Hauna; którzy to dyrektorowie i assessorowie, wykonawszy przysięgę na rotę następuiącą: „Ja N. przysięgam, iż będąc powołanym od Rady Naywyższey Narodowey do pełnienia obowiązków dyrektora biletów skarbowych, narodowi wiernym, a Radzie N. Narodowey, oraz wydziałowi skarbowemu, w teyże Radzie, posłusznym bedę; obowiązki mi przepisane, nieskazitelnie dopełnię, całości skarbu doglądać będę, sekretu mi powierzonego nie wydam; a cokolwiek szkodliwego widzieć będę, niezwłocznie Radzie lub Wydziałowi skarbowemu donieść powienien będę. Tak mi Panie Boże dopomóż i niewinna Syna Jego męka". Obowiązki swoie iak nayprędzey rozpoczną, i z naywiększą dokładnością dopełniać one będą.

Dan w Warszawie na sesyi Rady dnia 2 Sierpnia 1794 roku.

(Gazeta Wolna Warszawska Nr. 33 str. 441). *Ignacg Zaiączek* Prezyduiący
Tomasz Czech R. N. N. Sekr.

mniejszych aż do 10 groszowych były zastosowane dotąd nikomu nieznane wynalazki *).

Emisya biletów nastąpiła w chwili bardzo niepomyślnej, w ciągu trwającego jeszcze oblężenia Warszawy.

Dnia 16 Sierpnia ukazało się w Gazecie Rządowej: Obwieszczenie względem zaczynającego się już kursu biletów skarbowych z d. 11 Sierpnia z podaniem cech każdej seryi, których było wtedy 7: 5 złp. fioletowe, 10 złp. lila, 25 złp. pomarańczowe, 50 złp. brunatne, 100 złp. czerwono-różowe, 500 złp. ceglaste, 1000 złp. żółto-cytrynowe. Wyszczególniono podpisy na takowych. Zapowiedziano równocześnie na uzyskanie potrzebnych 10 milionów na amortyzacyę, sprzedaż dóbr narodowych na 1 Grudnia 1794, na 1 Lutego i 1 Marca 1795 [4]).

Nazajutrz po wypuszczeniu biletów w obieg żydzi warszawscy podali memoryał, iż na biletach tracić muszą 5 groszy na złotym. Prezydent Zakrzewski odpowiedział im na to, iż dawniej więcej tracili przy zmianie mie-

---

4) **Obwieszczenie względem zaczynającego się kursu biletów skarbowych.**

Rada Naywyższa Narodowa.

Gdy celem pomnożenia cyrkulacyi pieniędzy i ułatwienia przez to operacyi rządowych, postanowiła iuż Rada Narodowa bilety skarbowe, i takową uchwałę swoię dnia 8 Czerwca roku bieżącego zapadłą, przez druk publiczności ogłosić rozkazała; zaleca przeto wszystkim kommissyom porządkowym i magistratom, ażeby ustanowienie takowych biletów skarbowych, po wszystkich miastach i miasteczkach, oraz kościołach parafialnych, tak z ambon, jako i przez obwołanie woźnych, publikować i proklamować rozkazały, przyłączając do proklamacyi pierwiastkowey ustawy Rady o biletach skarbowych, następujące szczegóły.

1mo Że bezpieczeństwo wszystkich biletów skarbowych, zasadza się na wszystkich dobrach narodowych, pod własność narodu i iego zarządzenia należących.

2do Że summa na teraz ustanowionych biletów skarbowych iest 60,000.000 złt: pol. to iest: podług uchwały dnia 8 Czerwca *anni currentis* na bilety od złt: pol: 1.000 aż do 5.

3tio Że bilety będą w następuiących gatunkach i kolorach:

Na złt: 5 kolor fioletowy. — Na złt: 10 kolor lilla. — Na złt: 25 kolor pomarańczowy. — Na złt: 50 kolor brunatny. — Na złt: 100 kolor różowo-czerwony. — Na złt: 500 kolor ceglasty. — Na złt: 1.000 kolor żołto-cytrynowy.

4to Że bilety skarbowe, prócz znaków niewidomych, i samey tylko dyrekcyi wiadomych, mieć będą podpisy komissarzów od Rady N. Narodowey, do każdego z osobna gatunku wyznaczonych, iako to:

Do biletów na złt. 5. Nr. 1mo Jana Fechnera, Antoniego Reykowskiego a zaś Nro 2do do biletów takichże, Macieia Skałaskiego, Tomasza Żarskiego.

Do biletów na złt. 10. Michała Pągowskiego, Tomasza Staniszewskiego.

Do biletów na żłt. 25. Piotra Grosmaniego, Michała Zakrzewskiego.

Do biletów na złt. 50. Jana Kleka, Jana Klemensa Gaczkowskiego.

Do biletów na złt. 100, do biletów na złt. 500, do biletów na złt. 1.000 Jana Klemensa Gaczkowskiego, Jana Kleka, Antoniego Michałowskiego.

Gdyby się miały pokazać bilety skarbowe z innemi podpisami, iak są te wyżey wyszczególnione, takie każda zwierzchność mieyscowa, iako fałszywe śledzić i do nayblizszych kommissyy porządkowych lub magistratów donosić powinna.

5to Ażeby fałszerze biletów skarbowych tym łatwiej odkrytemi bydź mogli, ustanowiła Rada złt. 50.000 nagrody dla delatora, któryby wyśledził i doniósł tych, którzyby fałszować bilety skarbowe usiłowali.

6to Że Rada nie tylko we wszystkich podatkach podług opisu w uniwersale. bilety takowe wszędzie, tak w exakcyach, iako i kasach skarbowych przyjmować, iak gotowe pieniądze rozkazała; ale nadto w kupnie dóbr narodowych, nietylko pierwszeństwo dla płacących biletami skarbowemi zastrzegła, lecz oraz pięcioma od sta bonifikować płacącym biletami rozkazała.

7mo Że na dzień pierwszy Grudnia roku bieżącego, podane będą w przedaż przez

*) ЧТЕНІЯ ВЪ ОБЩ. ИСТ. и ДРЕВН. РОСС. 1867 Г. str. 114—115.

dzi na srebro, a zresztą zarabiali na dostawach wojskowych więc łatwo im ponieść ten uszczerbek *). Należało jednakowoż w inny sposób złemu zaradzić, gdyż taka odpowiedź nie była w stanie kursu biletów utrzymać, a przymus także zupełnie złemu zapobiedz nie mógł.

Tak pomimo protestacyi Moszyńskiego, Staszica i przewidywanych przez tychże niebezpieczeństw, oraz wbrew przeciwnemu zapatrywaniu ostatniego sejmu, dnia 16 Sierpnia bilety już się znajdowały w obiegu.

Dnia 5 Września na przedłożenie wydziału skarbu Rada Najwyższa zaleciła Dyrekcyi biletów, aby na potrzeby Rztej dla wygody publicznej bilety skarbowe po 4 złp., na sumę 8 milionów wygotować się starała.

Dnia 23 Września Dyrekcya biletów skarbowych zdaje raport ze swej czynności Najwyższej Radzie, która takowy po zbadaniu do wydziału skarbu odesłała.

Dnia 27 Września wydział skarbowy uwiadamia publiczność, iż stósownie do ustawy z 4 Września bilety po 4 złp. dla wygody publiczności utworzone już w aktualny kurs weszły i że na takowych biletach nazwisko obywatela „F. Malinowski“ z drugiej strony stemplem jest odbijane. Niniejszem oświadcza wydział krajowy, iż bilety drobne zdawkowe na groszy pięć z uchwałą Rady Najwyższej z d. 13 Sierpnia ustanowione, również z odbiciem na drugiej stronie, tak jak na biletach 4 złp. nazwiska „F. Malinowski“ niebawem w kurs wyjść mają.

Dnia 27 Września wydział skarbowy złożył Radzie Najwyższej dwa raporta: jeden względem wydanych do 15 Wrześ. zaręczeń skarbowych na 1,200.480 złp., powtóre, że takowe w moc uchwały z d. 13 Czerwca na bilety skarbowe przemieniono.

Dalsze wydawanie zaręczeń skarbowych wstrzymać nakazano, lecz to się nie utrzymało, gdyż zaręczenia dalej wydawane były.

Dnia 27 Września ustanawia wydział skarbowy kantor do wymiany większych banknotów na mniejsze i na miedź [5]).

Dnia 30 Września Poths dyrektor i Gerıtz asesor w dyrekcyi biletów proszą o uwolnienie z obowiązku.

Dnia 30 Września wskutek rezolucyi z d. 29 Wrześ. nakazuje się

---

licytacyą tu w Warszawie agitować się maiącą, dobra narodowe za pięć millionów złt: pol: za poprzedzaiącym wprzód potróynym przez gazety obwieszczeniem.

8vo A iako rząd bezpieczeństwo naygruntownieysze biletom skarbowym obmyślił, i też bilety we wszystkich podatkach i poborach w proporcyi takiey, iaką w uchwale Swoiey dnia 8. Czerwca wydaney oznaczył, przyjmować nakazał; przeto ma prawo nawzajem rozkazać wszystkim obywatelom i mieszkańcom w ogólności, ażeby pod warunkami kar, w uchwale Rady o biletach skarbowych oznaczonych, bilety takowe bez żadnego zastanowienia się i oporu, za wszelkie produkta i towary, oraz każdą robotę rzemieślniczą przyymowali. Niechcący zaś takowych biletów przyymować, ażeby niezwłocznie do zwierzchności mieyscowych, woiewódzkich i powiatowych, oraz magistratowych donoszeni, i w miarę ich wykroczenia karani byli; Rada Naywyższa Narodowa, iak naymocniey wszystkim komissyom porządkowym, dozorom i magistratom, pod odpowiedzialnością z osób i maiątków ich, gdyby takowym występkom pobłażali, zaleca i nakazuie; oraz urządzenie ninieysze do deputacyi centralney Litewskiey, celem ogłoszenia oney po wszystkich komissyach porządkowych, dozorach i magistratach, wydziałowi porządku w Radzie przesłać, oraz przez druk, obwołanie z ambon, i odgłos trąb zalecenie ninieysze publikować, temuż wydziałowi porządku w Radzie Naywyższey Narodowey zaleca. Działo się na sessyi Rady dnia 11 Sierpnia 1794 roku.

(Gazata Wolna Warszawska Nr. 34 str. 445). *Aloizy Sulistrowski* Prezyduiący.
Tomasz Czech R. N. N. Sekr.

**) Gazeta Rządowa Nr. 184.

kasyerom i pisarzom skarbowym całkowitą należność w biletach skarbowych przyjmować, nie jak dotąd było, w połowie z brzęczącą monetą.

Dnia 3 Paźdz. wymieniają się już w kantorze wymiany w pałacu Krasińskich wszelkie banknoty od 100 złp. i niżej, gdyż pieniędzy się namnożyło, na większe sumy tylko w każdą środę i sobotę.

Dnia 5 Paźdz. gdy z przedłożenia wydziału skarbu przekonała się Rada Najwyższa, iż organizacya dyrekcyi biletów skarbowych z dnia 2 Sierpnia przepisana tamuje ten wydział w bacznym dozorze rzeczonej dyrekcyi, zaleciła więc wydziałowi skarbu, ażeby organizacyę tą rostrzygnął i co ku ulepszeniu jej i oszczędności skarbu widzieć będzie potrzebnego, odmienił i projekt swój w tej mierze, jak najprędzej Radzie przedłożył.

Jeszcze przed wypuszczeniem pierwszej emisyi biletów skarbowych dnia 11 Sierpnia nakazał Kościuszko, aby dla wygody handlu była wydana pewna kwota mniejszych biletów. Stosownie do tego projektowano wydanie 6 milionów po 5, 10, 20 groszy i 1 złp. i takowy projekt dnia 17 Sierpnia przyjęty został. Fabrykacya szła opieszale, gdyż Kołłątaj obwieszcza dopiero d. 5 Wrześn.: iż bilety 4 złp. zostały w obieg wypuszczone, zaś d. 27 Wrześn. iż na komorze warszawskiej w pałacu Krasińskich otwiera się kantor do wymiany większych na mniejsze banknoty (kantorów takich było później pięć). Wreszcie d. 10 Października na sesyi wydziałowej zostaje następujące obwieszczenie o wyszłych zdawkowych biletach uchwalone i ogłoszone: „Wydział skarbowy w Radzie Najwyższej Narodowej uwiadamia publiczność, iż bilety zdawkowe na groszy pięć już w aktualny kurs weszły i tych na komorze w kantorze deskontowym przy wymianie biletów większych na drobne dostać można. Niniejsze obwieszczenie kancelarya do gazet podać ma“ *).

Dnia 9 Paźdz. Rząd zupełny nad dyrekcyą biletów skarbowych został zdany wydziałowi skarbu, który dyrekcyę ustanowi i jego organizacyę przepisze, a za wszelką czynność dyrekcyi, rządowi podług organizacyi Rady Najwyższej Narodowej, najściślej odpowiedzialny będzie. Rada jednakowoż zastrzegła sobie, iż żadne nowe gatunki biletów skarbowych ani przez dyrekcyą, ani przez wydział skarbowy czynione, ani w cyrkulacyę puszczone być nie mają, jak długo Rada o gatunku, formie i ilości ich uwiadomioną nie zostanie i swojego zezwolenia na to nie da. Zaleciła przytem wydzia-

---

5) **Obwieszczenie Wydziału Skarbu, względem zmiany biletów skarbowych większych na mnieysze.**

Wydział Skarbowy w Radzie Naywyższey Narodowey

Uwiadamia ninieyszym obwieszczeniem, iż dla wygody pnblicznéy i łatwieyszey biletów skarbowych cyrkulacyi, założony został oddzielnie kantor do zmiany biletów, to iest bilety większe uważają się od stu złotych naywyżey do złotych 10. i te za drobnieysze zamienione będą. Bilety zaś pięciozłotowe naywyżey, na zdawkowe po groszy 5 i 10 lub też monetą miedzianą podług potrzeby odmienione zostaną. Ktoby więc życzył sobie takowey odmiany, ma się udać na komorę celną Warszawa w pałacu Rzpltey, Krasińskich zwanym, gdzie mieysce na wspomniony kantor iest przeznaczone. Takowy kantor od dnia 29 miesiąca i roku teraźnieyszego zacząwszy codzienuie zrana od godziny 9 do 12, po południu od godziny 2 do piątey (prócz niedzieli) otwarty będzie. Ktoby zaś chciał odmiany biletów większych nad złotych sto, takowy do wydziału skarbowego po zyskanie zmiany udać się powinien. Niniejsze obwieszczenie kancellaryi swoiey do gazet podać zaleca.

Dan w Warszawie na sessyi dnia 27 Września 1794 roku.

(Gazeta Rządowa Nr. 86 str. 348).

X. H. Kołłątay Prezes Wydziału skarbowego.

*) Gazeta Rządowa 1794 Nr. 99 str. 403.

łowi skarbu, ażeby od dyrekcyi dotąd trwającej, sprawę z jej czynności i rachunki odebrał i o tem Radzie raport uczynił. Nakoniec aby listę pensyi officyalistów dyrekcyi tenże wydział Radzie do potwierdzenia podał.

Od d. 16 Sierpnia do 30 Września wydano 1,066.840 złp. 10 gr. zaręczeń skarbowych.

W pierwszej połowie Września kurs biletów doszedł kulminacyjnego punktu. Publiczność już się do nich przyzwyczaiła i chętnie takowe przyjmowała. Zaufanie to jednakowoż bardzo krótko trwało, gdyż zaczęto przewidywać niemożność utrzymania się powstania, czego następstwem było, iż bilety coraz niechętniej przyjmowano. W końcu Września Rada Najwyższa nakazała niejakiemu Rabbe domagającemu się za przystawioną miedź gotowizny, przyjąć bilety pod groźbą kary. Dnia 15 Paźdz. Rada Najwyższa widzi się spowodowaną wydać następującą odezwę, względem kursu biletów, podpisaną przez Ignacego Potockiego: „Niechcąc podatków podwyższać wydał rząd bilety zabezpieczone na dobrach narodowych, takowe mają wrócić w podatkach opłacane, i biorąc Francyą za przykład, gdzie także asygnaty zaprowadzono, a skasowano złoto i srebro. Rada nie przystąpiła jeszcze do karania niechętnych, lecz oświadcza, że to uczyni, bo tacy ludzie gotują zgubę krajowi. Moskwa papierami nie mającemi żadnego pokrycia opłaca wojsko i kraj nasz uciska, a my nie użyjem takowych na wybicie się z niewoli, a zwłaszcza teraz gdy bilety zdawkowe są już wygotowane i gdy nadpsute, byle miały numer i napis „Bilet skarbowy“ wymienione będą na komorze warszawskiej w pałacu Krasińskich na inne, do czego umyślnie kantor wyznaczony. Dlatego ogłasza Rada, iż ktoby odtąd nie chciał przyjmować biletów, zaskarżony o to, zaraz do sądu kryminalnego oddany będzie i naznaczoną karę ściągnie na siebie. Dozór ustaw swoich względem biletów komisyom porządkowym, magistratom miast i dozórcom w dozorach pod surową odpowiedzialnością oddaje“.

Rada upatruje, iż trudność w przyjmowaniu biletów pochodzi z niedostatku biletów zdawkowych, d. 17 Paźdz. nakazuje wygotować jak najśpieszniej bilety po 1 złp. Wreszcie wydział skarbowy wydaje następujące uwiadomienie podpisane przez przewodniczącego X. H. Kołłątaja: „Wydział skarbowy w Radzie Najwyższej Narodowej uwiadamia publiczność, iż dla powszechnej wygody, bilety zdawkowe na groszy dziesięć w kurs weszły i tych na kantorach do zmiany biletów ustanowionych dostać będzie można. Niniejsze obwieszczenie do gazet kancelaryi swojej podać zaleca“. „Dla ułatwienia obszerniejszej cyrkulacyi biletów skarbowych zaleciła Rada Najwyż-

---

6) **Prawidła postępowania sądowego z wzbraniaiącemi się przyymować biletów skarbowych.**

Rada Naywyższa Narodowa.

Przywodząc do skutku deklaracyą swoię, pod dniem 8 miesiąca Czerwca 1794 roku, przy ustanowieniu biletów skarbowych wydaną; jako też uniwersał na dniu 15 miesiąca Października roku bieżącego, względem kursu biletów ogłoszony; w których okazana iest nieuchronna potrzeba wprowadzenia papierów skarbowych, bezpieczeństwo onych, i hypoteka rozciągniona na dobrach narodowych, oraz uchwaliwszy przedaż z tychże dóbr, naymniey rokrocznie za 10. milionów za skarbowe bilety, z bonifikacyą dla kupuiącego pięciu od sta, końcem nayprędszego umorzenia onych, tudzież dla ułatwienia cyrkulacyi papierów, gdy przez wydział skarbowy ustanowione zostały na wielu mieyscach kantory do zmiany biletów większych na drobne zdawkowe; przeto ze strony rządu za kursem biletów, skoro wszelkie są oświadczone łatwości, walor zaręczony, na tamuiących zatem kurs biletów, albo nie biorących tychże biletów, iako na nie posłusznych rządowi następne stanowi prawidła.

1mo Kupcy, rzemieślnicy, przedażą bawiący się i wyrabiaiący wszelkiego gatunku

sza dawać takowe pełnomocnikom po województwach na wydatki wojenne".

Na przedłożenie magistratu Warszawy względem kredytu i cyrkulacyi biletów skarbowych, aby pod dostatkiem było mniejszych biletów i aby na żądanie bilety były w kantorze na gotówkę przemieniane, wydział skarbu odpowiada d. 22 Paźdz., iż co do zmiany większych biletów na mniejsze, to już załatwionem zostało, a gdyby postanowioną została wymiana biletów na gotowiznę, toby Rada sama sobie kredyt psuła, „bo bilety zafundowane na dobrach narodowych, więcej są warte jak pieniądze kruszcowe z opinii tylko swą wartość mające". Nieomal równocześnie d. 20 Paźdz. Rada Najwyższa Narodowa wydaje „Prawidła postępowania sądowego z wzbraniającymi się przyjmować biletów skarbowych" [6]) naznaczając znaczne kary na niechętnych w przyjmowaniu biletów. Nie skończyło się na groźbie, lecz były wypadki skazywania na kary a nawet na areszt. Dnia 23 Października starozakonni Mandel Wolf i Lewek Józef zaskarżyli obywatela Pułtarzewskiego kupca warszawskiego, iż ten zgodziwszy się rewersem d. 18 b. m. zapłacić za cukier i kawę srebrem, chce płacić biletami. Nakazuje się przyjąć zapłatę biletami, gdyż te równe są srebrnym pieniędzom.

Dnia 28 Paźdz. Rada wydaje rozporządzenie: „Ponieważ piekarze i rzeźnicy dla pozorniejszego uniknięcia przedaży chleba i mięsa za bilety skarbowe, częstokroć przed temi, którzy za bilety chcą kupować, chleb

---

trunki, którzyby za towary wszelkiego rodzaju i onych wyrobienie oraz przywożący produkta przy sprzedaży tychże produktów, biletów skarbowych brać nie chcieli, za dowiedzeniem na delacyą publicznego oskarzyciela, magistratu, officyalisty, lub czyiąkolwiek prywatną na pismie podaną, w sądach mieyscowych policyynych obwiniony, ukaranym będzie, to iest: dwadzieścia od tey kwoty, iaką w papierach przyiąć nie chciał na rzecz skarbu zapłaci, i papiery za produkt swóy, lub robotę przyiąć obowiązanym zostanie.

2do Ciż kupcy, rzemieślnicy, przedażą bawiący się i wyrabiający wszelkiego gatunku trunki, za powtórzonym przewinieniem nieprzyjmowania papierów skarbowych doniesieni do sądów policyynych, a gdzieby ich niebyło, do dozorców, a przez tych do kommissyów porządkowych, od tychże odesłani będą natychmiast z delacyą do sądu kryminalnego mieyscowego, w którym za okazaniem dowodów istotnych konfiskatą na skarb towarów, produktów, lub roboty, o które w kupnie lub zapłaceniu spór między stronami zachodził, ukarani będą.

3tio A że do zatrzymania kursu biletów skarbowych, i umnieyszenia onym kredytu, naywięcey przyczyną staią się oporni rzeźnicy, piekarze, przekupnie i przekupki, szynkiem bawiący się, od tych zaś naypierwsze wychodzą potrzeby, bez których żaden obeyść się niemoże; przeto rzeźnicy, piekarze, szynkarze, przekupnie i przekupki na czyiąkolwiekbądź delacyą oskarzeni, prosto do sądu kryminalnego mieyscowego powołani będą. W tymże sądzie za awizacyą przez woźnego od delatora podaną, przestępca w przeciągu trzech dni za pierwsze przewinienie sześciodniowym aresztem, i rozprzedaniem nieodwłócznie towaru za bilety skarbowe ceną zwyczayną ukarany zostanie.

4to Jeźliby nieposłuszni nakazom rządowym za pierwszym ukaraniem postrzedz się niechcieli, i braniu biletów opierali się, oskarzony powtórnie do sądu kryminalnego rzeźnik, piekarz, szynkarz lub przekupień i przekupka, za dowiedzeniem, konfiskatą towaru, o którego kupno spór zachodził, i sześciomiesięcznym więzieniem ukarany będzie.

5to Aby zaskarzenie w istotney tylko sprzeczce nie przyymowania biletów skarbowych od biorących delacyą dowodzone było; Zaleca Rada, iż każden z kupuiących w takiey kwocie dawać powinien za towary, lub robotę bilety skarbowe, w iakiey wielości życzy mieć zakupiony towar, albo umówioną robotę.

6to Zabrane na skarb, po osądzonych wiktuały, na lazarety woyskowe obrócone będą, jako też towary różnego rodzaiu skonfiskowane przez magistrat, lub komissye porządkowe wyprzedane zostaną. Pieniądze zaś zebrane do kassy lazaretowey odkładać się maią.

Dan w Warszawie na sessyi Rady, dnia 20 miesiąca Października 1794 roku.

(Gazeta Rządowa Nr. 110 str. 450). *Ignacy Potocki* prezyduiący.

T. Czech R. N. N. Sekretarz.

i mięso ukrywają, przeto zaleciła Rada magistratowi m. Warszawy „aby naznaczył z obywatelów osoby cnotliwe i zaufanie mające, któreby przy przedaży przytomne będąc, skutku rozporządzeń Rady pilnowali“. Za nieprzyjmowanie biletów Roch rzeźnik został na areszt zasądzony *).

Departament uzbrojeń w komisaryacie wojskowym donosi Radzie Najwyższej o niechętnem braniu biletów skarbowych przez przekupniów jako też przez robotników, którzy z powodu tego chcą nawet opuszczać warstaty. Dnia 2 Listop. fabrykanci broni w zbrojowni koszar gwardyi pieszej koronnej przesłali raport do tegoż departamentu uzbrojeń podpisany przez 108 robotników, „że wymuszonymi będą opuścić warstaty dla niemożności kupienia wiktuałów za asygnaty. Upraszają przeto wydział, aby im obmyślił sposób t. j. takowy, ażeby mogli dostawać ze skarbu chleb, mięso, kaszę za asygnaty, a tym sposobem chętnie ofiarują pracę swoją na usługi kraju“ **).

Nie z braku patryotyzmu, lecz skutkiem rozpaczliwego położenia w jakim kraj się znajdował po bitwie pod Maciejowicami banknoty wartość z każdem dniem traciły, a po wywiezieniu Kościuszki do Petersburga nawet do połowy wartości spadły. P. Korzon ***) przypisuje to wadliwej ustawie a szczególnie temu, iż w kantorach nie było ustanowionej wymiany na gotówkę. Nie zdaje się to jednakowoż być słusznem. Należy oddać sprawiedliwość Kapostasowi jako głównemu autorowi biletów skarbowych, iż ustawa, jak na owe czasy była bardzo dobrze obmyślona. Przedewszystkiem cała wartość banknotów miała natychmiast zapewnione pokrycie i to najpewniejsze, bo w ziemi, gdy tymczasem obecnie w żadnym kraju banknoty całkowitego pokrycia nie mają. Oprócz tego, co równie dzisiaj nie istnieje, ustanowiono sześcioletnią amortyzacyą całej sumy, a zatem każdoroczne znaczne zmniejszanie się cyrkulacyi biletów, co gdyby nie upadek powstania, musiałoby zapewnić jak najlepszy kurs biletom. Przyjmowanie takowych w dochodach podatkowych i jako cenę sprzedaży dóbr narodowych nawet z 5% premią, zmniejszałoby obieg biletów o większą aniżeli przeznaczoną do rocznej amortyzacyi sumę 10 milionów złp. rocznie. To postanowienie musiałoby było stanowczo jak najlepszy wpływ na kurs biletów wywrzeć, gdyby tylko był czas takowe wykonać. Nie obawa o niepewność biletów, lecz stracona nadzieja i pewność nieposzanowania zobowiązań Rady Najwyższej przez nieprzyjaciela powodowała publiczność do wszelkiej rezerwy wobec biletów. Ustanowiona wymiana banknotów na gotówkę nie byłaby wprawdzie zaszkodziła, lecz także nie wiele pomogła w tym wypadku. Obecnie w Austryi kasy nie mają obowiązku wymiany papierowego guldena na srebrnego a pomimo tego, gdy gulden srebrny ma tylko 87 centów wewnętrznej wartości z powodu niskiej ceny srebra, gulden papierowy nie mający żadnego pokrycia ma wartość 100 ct.; to znaczy, że kurs papierowych pieniędzy opiera się na kredycie kraju, jak słusznie Rada Najwyższa magistratowi m. Warszawy odpowiedziała. Zresztą i na wymianę znalazłby się był fundusz, gdyby X. Kołłątaj, od którego wszystko zależało, zamiast zabierać krzyż brylantowy powieszonego biskupa Kossakowskiego ****) i chować pomiędzy podwójne dna w szkatułce wyłupane brylanty wartości 1,600.000 złp. *****) z kosztowności ofiarowanych na sprawę

*) Gazeta Rządowa Nr. 116 str. 484.

**) Przedłożenie Dep. Uzbrojeń w Oktobrze i Sbrze 1794.

***) T. Korzon. Wewnętrzne dzieje Polski za Stanisława Augusta.

****) J. I. Kraszewski — Polska w czasie trzech rozbiorów.

*****) (Gazeta Warsz. 1795 Nr. 34 str. 367). Gdy w Grudniu 1794 X. Kołłątaj został w Przemyślu aresztowany przez władze austryackie, skonfiskowano wszystkie jego rzeczy

narodową, takowe sprzedał i pieniądze zużył na zafundowanie w gotowiznę przynajmniej kantoru warszawskiego.

Dnia 25 Paźdz. Dyrekcya biletów skarbowych składa raport swych czynności. Wydział skarbu przedłożył projekt listy oficyalistów dyrekcyi biletów skarbowych z oznaczeniem dla nich pensyi. Rada wyznaczyła z grona swego obywatelów Gutakowskiego, Wasilewskiego i Węgierskiego, „ażeby wejrzeli w obowiązki pomienionych oficyalistów i względem ustanowienia dla nich pensyi opinię do rady przynieśli". Dnia 26 Paźdz. lista płacy dla inspektorów i oficyalistów dyrekcyi, poprzednio przez wydział skarbu ułożona, a teraz przez deputacyą na to umyślnie wyznaczoną rostrzygnięta i moderowana, Radzie złożoną i przez tę przyjętą została. To była niemal ostatnia czynność dyrekcyi biletów, gdyż d. 8 Listop. Warszawa kapituluje i cała akcya dyrekcyi się kończy, bilety zaś wszelką wartość tracą.

Wogóle kasy wydały w koronie zaręczeniami, cedułami menniczemi 7,360.336 złp. Biletów skarbowych wypuszczono około 10 mil. zł. p. a Kapostas pisze, że nawet w samej Warszawie znajdowało się w obiegu 10 milionów.

Dnia 30 Stycznia 1795 r. wskutek rozporządzenia generał-gubernatora Buxhoewdena dyrekcya biletów skarbowych w czasie rewolucyi ustanowiona ma być pociągnięta do zdania kalkulacyi z gotowych pieniędzy ze skarbu na różne wydatki wziętych, tudzież z biletów przez siebie wydanych.

Dnia 22 Maja Buxhoewden wydaje następujące ogłoszenie: „Gdy mam sobie doniesiono, iż niektóre osoby bilety czyli pieniądze papierowe przez Rząd rewolucyjny wprowadzone i skarbowemi zwane, a dziś żadnego kursu nie mające najnikczemniejszą ceną, a to w celu, przez fałszywe bankructwa oszukania publiczności, wykupują. Zatem dla zapobieżenia, iżby osoby, które kapitały swoje za dokumentami, skryptami, wekslami, w dobrej wierze pożyczyły, przez tak nieprzyzwoity sposób, skrzywdzonemi nie były, obowiązuję wszystkich mieszkańców i obywatelów w kraju rządowi memu oddanym będących, a bilety rewolucyjne skarbowemi nazwane mających, ażeby ci, którzy w Warszawie znajdują się w czasie niedziel dwóch przed administracyę skarbu publicznego, ci zaś, którzy na prowincyi mieszkają w czasie niedziel sześciu przed ur. Regentami kancelaryów respective swych ziem i powiatów, bilety wszelkie oraz zaręczenia przez Wydział Rewolucyjny wydane, a skarbowemi nazwane, u siebie miane okazali, i specyfikacye onych z podpisami złożyli, a ur. Regenci takowe specyfikacye onych do administracyi skarbowey po upłynieniu czasu oznaczonego odesłać powinni będą. Administracya zaś przez wyznaczone od siebie osoby, takowe specyfikacye przyjąwszy i spisawszy, oraz dla dalszej wiadomości rządu u siebie zachowa" *).

Wskutek powyższego zlecenia administracya skarbu publicznego wydaje następujące rozporządzenie podpisane przez Ostaszewskiego i Zarębę: „Nakazuje się ur. Matuszowi Albrechtowi regentowi pogłównego żydowskiego, Gieppertowi pisarzowi, Zenelemu i Radziszewskiemu aplikantom loteryi krajowey, aby codziennie przez przeciąg dwuch niedziel w pałacu Krasińskich

---

i papiery. Lecz spodziewano się więcej znaleść, gdyż wieść niosła iż uszedł z Warszawy z wielką ilością srebra i złota, tymczasem znaleziono kilka ładunków dukatów, biżuteryj, pierścieni, zegarków i tabakierek; od czasu aresztowania leżała spokojnie jego szkatułka w której kosztowności były schowane w kasie cyrkułowej. Wydobył ją kasyer a nie mogąc dojść wszystkich kryjówek zawołał zegarmistrza, który z wielką pracą otworzył podwójne dno, gdzie znaleziono wiele brylantów ukrytych na 1,600.000 złp. otaksowane.

*) Gaz. Rząd. 1795 Nr. 42 str. 455.

w kantorze loteryjnym okazywane przez przychodzących bilety i zaręczenia w księgę umyślnie na ten cel sporządzić się mającą według gatunku i ilości zapisywali i podawane specyfikacye tychże przyjmowali. O tym nakazie ściągająca się publiczność do Warszawy przez gazety zawiadomioną być powinna“ *).

Powyższe rozporządzenie zamyka historyą biletów skarbowych, na zakończenie podajemy dokładny opis tychże.

Bilety skarbowe były wycinane z kwitaryuszów, których grzbiety **) pozostawały dla kontroli w dyrekcyi. Posiadały znaki wodne t. j. litery B. S. (Bilet Skarbowy) pieczęć Rztej wypukło odciśniętą na sucho, dopisany porządkowy numer i własnoręczne podpisy komisarzy.

1000 złp. Biletów na tysiąc złp. podłużnych, koloru żółto-cytrynowego istniała tylko jedna serya A z numerami 1—1000 i podpisami: *Jana Klemensa Gaczkowskiego, Jana Kleka* i *Antoniego Michałowskiego*, ogólnej wartości 1,000.000 złp. Talonów czyli grzbietów 2 Voluminy. Wielkość 0,175—0,95 mm.

Napis na S. G. Na odcinku: *BILET SKARBOWY* ‖ *A* (serya) *Uchwała Rady Najwyższej Narod: Dnia 8 Czerw. 1794.* ‖ *Bilet* (orzeł pogoń) *Skarbowy* ‖ 1000—TYSIĄC (w czworobokach) ‖ *Na Tysiąc Złotych polskich, rachuiąc z iedney* ‖ *Grzywny Kolońskiey Złt^ch^ pol^ch^ 84½ Monety* ‖ *Srebrney:/ które Skarb Narodowy każdemu Uka-* ‖ *zicielowi niniejszego Biletu z funduszów na umorzenie Biletów Skarbowych prze-* ‖ *znaczonych zapłaci oraz* ‖ *we wszelkich dochodach Publicznych we* ‖ *dług powyższey Uchwały Rady Naywyż* ‖ *szey Narodowey przyimować będzie.* ‖ B(ilet) (sucha pieczęć z napisem w otoku) PIECZĘĆ DYREKCYI BILETÓW SKARBOWYCH (i w środku) WOLNOŚĆ | CAŁOŚĆ | NIEPODLE | GŁOŚĆ ‖ S(karbowy) (Trzy podpisy) | *J. Gaczkowski* (pomarańczowo) | *J. Klek* | *A. Michałowski* (czarno) | *N^ro^* | (Rys. zmniejszony Nr. 578).

500 złp. Biletów na pięćset złp. koloru ceglastego istniała tylko jedna serya A z numerami 1—500 z podpisami jak wyżej przy 1000 złp. w ogólnej wartości 250.000 złp. Talonów 1 Vol. Wielkość 0,175 — 0,95 podpis Gaczkowskiego czarny, napis prócz cyfry wartości jak na poprzednim. (Rys. Nr. 579).

100 złp. Biletów na sto złp. koloru różowo-czerwonego, z napisem i podpisami jak wyżej tylko ze zmienioną liczbą wartości, istniało trzy serye A, B, C i wydano takowych 19.300 sztuk, ogólnej wartości 1,930.000 złp. Talonów 39 Vol. Wielkość 0,185—0,95 mm. (Rys. Nr. 580).

50 złp. Biletów na pięćdziesiąt złp. koloru brunatnego z napisem jak wyżej, ze zmienioną liczbą wartości i podpisami J. Klek i J. Gaczkowski, były cztery serye A, B, C, D i wydano takowych 36 500 sztuk ogólnej wartości 1,825.000 złp. Talonów było 4 większe Vol. po 1000 Nr.: Wielkość 0,185—0,95 mm. (Rys. Nr. 581).

25 złp. Biletów na dwadzieścia pięć złp. koloru, pomarańczowego z napisem jak wyżej, zmienioną liczbą wartości i podpisami P. Grosmani i M. Zakrzewski, było cztery serye A, B, C, D i wydano takowych 35 000 sztuk ogólnej wartości 875.000 złp. Talonów było 65 Vol. Wielkość 0.185—0.95 (Rys. Nr. 582).

---

*) Gaz. rząd. Nr. 43 str. 466.

**) Znajdują się w zbiorze hr. Emeryka Hutten Czapskiego.

10 złp. Biletów na dziesięć złp. koloru liliowego, z napisem jak wyżej zmienioną liczbą wartości i podpisami M. Pągowsky i T. Staniszewski, było sześć seryj A, B, C, D, E, F i wydano takowych 46.000 sztuk ogólnej wartości 465.000 złp. Talonów 87 Vol. Wielkość 0.185—0.95 (Rys. Nr. 583).

5 złp. Biletów pięciozłotowych koloru fioletowego, z napisem jak wyżej tylko zmienioną liczbę wartości, było dwa działy. I. Dział miał ośm seryj A, B, C, D, E, F, G, H i podpisy J. Fechner i A. Reykowski 44.000 sztuk. Talonów 81 Vol. II Dział sześć seryj A, B, C, D, E, F i podpisy M. Skaławski i T. Żarski 14.500 sztuk. Talonów 29 Vol. ogólnej wartości 292.500 złp. Wielkość 0.175—0.95 mm. (Rys. Nr. 584).

Wogóle wydano wszystkich powyżej wymienionych biletów za 6.637.500 złp.

Oprócz tego Rada Najwyższa Narodowa uchwałą z d. 4 Września postanowiła wypuścić w obieg 100.000 biletów czterozłotowych nie numerowanych, tylko literami alfabetu znaczonych.

4 złp. Biletów czterozłotowych koloru białego z podpisem odciśniętym na s. o. *F. Malinowski* było dwa działy: I miał 24 seryj oznaczonych literami od A—Z. II dział 8 seryj oznaczonych literami od A—H. Jaka ilość czterozłotówek była w obiegu nie wiadomo. Wielkość 0.985—0.050 mm. Napis na s. g. (Nr.) działu — (litera) Seryi ‖ *Uchwała d: 4ta 7bris 1794.* ‖ BILET SKARBOWY ‖ *Na Cztéry Złote Polskie* ‖ (w czworoboku) Złt: 4 — (w kółku) WOLNOŚĆ | CAŁOŚĆ I NIE | PODLEGŁOŚĆ (w czworoboku) Cztery Złote ‖ DYREKCYA B. S. ‖ Nr. s. o. odciśnięty podpis *F. Malinowski* (Rys. Nr. 585).

1 złp. Biletów jednozłotowych koloru białego puszczono w obieg dnia 27 Września na próbę bardzo niewiele sztuk z podpisem na s. o. *F. Malinowski.* Dział I, który miał 24 seryj oznaczonych literami A—Z. Wielkość 0.062—0.075 mm. Napis na s. g. I (oddział) *Uchwała 13 Aug. 1794.* (litera) ‖ BILET SKARBOWY ‖ *Na Jeden Złoty Polski* ‖ *Zabezpieczony na Dobrach Narod* ‖ Złt. 1. (w czworoboku) *Jeden Złoty* (w czworoboku). Na s. o. podpis odciśnięty *F. Malinowski* (Rys. Nr. 586).

10 gr. Biletów dziesięciogroszowych koloru białego z podpisem odciśniętym na s. o. *F. Malinowski* wypuszczono w obieg d. 20 Paźdz. nieznaczną ilość, bez numerów i liter. Wielkość 0.045—0.065 mm. Napis na s. g. na czterech bokach: UCHWAŁA DNIA 13. AUGUSTA 1794. | *Dziesięć Groszy* | *Miedziane* | DYREKCYA BILETÓW SKARBOWYCH | W środku w obwódce (orzeł) **X** pogoń) na s. o. podpis odciśnięty *F. Malinowski* (Rys. Nr. 587). **10**

5 gr. Biletów pięciogroszowych koloru białego bez numerów i liter wypuszczono w obieg d. 10 Paźdz. nieznaczną ilość. Wielkość 0.045—0.065 mm. Napis na s. g. w obwódce UCHWAŁA | DNIA 13. AUGU: 1794. | (orzeł) V (pogoń) | w obwódce 5 | *Pięć Groszy Miedziane* | DYREKCYA B. S. Na s. o. odciśnięty napis *F. Malinowski.* (Rys. 588).

Najrzadsze ze wszystkich biletów są bilety 1 złotowe na 500 złp. i na 1000 złp.

Dokładny spis wszystkich w r. 1794 wydanych biletów:

1000 złp. Serya A Nr. 1—1000
500 „ „ A Nr. 1—500
100 „ „ A, B, C Nr. 1—19.300
50 „ „ A, B, C, D Nr. 1—36.500

25 złp.	Serya	A, B, C, D	Nr. 1—35.000
10 „	„	A, B, C, D, E, F	Nr. 1—46.500
5 „	Oddział I Serya	A, B, C, D, E, F, G, H	Nr. 1—44000
5 „	„ II „	A, B, C, D, E, F	Nr. 1—14.500
4 „	„ 1 „	A, B, C, D, E, F, G, H, I, K, L, M, N, O, Q, R, S, T, U, W, X, Y, Z	
4 złp.	Oddział 2 Serya	A, B, C, D, E, F, G, H	
1 „	„ 1 „	A, B, C, D, E, F, G, H, I, K, L, M, N, O, P, R, S, T, U, W, X, Y, Z	
10 groszy	bez liter i numerów		
5 „	„ „ „		

M. Kurnatowski.

Przyczynki do historyi medali i monet Polskich

bitych za panowania Stanisława Augusta.

(Dalszy ciąg).

341.	1788	Z	770 (2 loki)	STANISLAUS. AUGUSTUS. D. G. REX. POLON. M. D. LITUAN.	10⁷/₁₆ EX MARCA PURA — COLONIENS: 1788. | E.✠B.
342.	1792	Z	771	„ „ „	„ — COLONIENS. 1792. | M.„V.
343.	1793	Z	772	W otoku: ✱ GRATITUDO CONCIVIBUS EXEMPLUM POSTERITATI W wieńcu: CIVIBUS | QUORUM PIETAS | CONIURATIONE DIE III. | MAI. MDCCXCI OBRUTAM | ET DELETAM LIBERTA | TE POLONA TUERI | CONABATUR RES PU | BLICA RESUR | GENS.	W otoku: ✱ 10⁷/₁₆ EX MARCA PURA COLONIENSI. 1793. W środku: DECRETO | REIPUBLICAE NEXU | CONFEDERATIONIS IUNCTAE | DIE V X BRIS MDCCXCII | STANISLAO AUGUSTO | REGNANTE.
344.	1793	C	3354	jak poprzedni tylko S. G. i S. O. w otoku odmienna DIE III | MAI MDCCXCI.	„ — COLONIENSI 1793: | *[1])

* Gwiazdką oznaczone półtalary i talary mają brzeg skośnie kreskowany, wszystkie inne napis ✽✽✽✽ FIDEI ✽ PUBLICAE ✽ PIGNUS ✽. Na wszystkich talarach ośmiozłotowych oprócz w 1788, 92 i 93 r. wybitych znajduje się na s. o. dewiza PROFIDE \| LEGE \| ET \| GREGE.

[1]) Bity w r. 1870 stemplem znajdującym się w Akademii sztuk pięknych w Petersburgu.

Czerwone złote

345.	1765	Z	773	STANISLAVS AVG: D: G: REX. POL: M: D: L. | L (popiersie)	DVCAT—POLON. | 17F.S.65.
346.	1765	C	3036	„ „ „ „	„ „ | 17FS65.
347.	1765			„ „ „ M	„ „ „
348.	1766	Z	775	monogr. SAR w promieniach	MON: AUR: — POLONIC: | 17FS66
349.	1766	C	3056	„ „ „	MON. AUR.— „ | „
350.	1766	Z	774	„ „ „	MON: AUR:— „ | 17F.✠S.66

351. 1766 Z 776 STANISLAUS AUG. D. G. REX. (popiersie) POL. M. D. L. | MON. AUR. | POLON. AD | LEG. IMP. | 1766. | F. S. czworobok
352. 1766 Z 777 „ „ „ | MON. AUR | „ | „ | 1766 | F. S. ☐ w koronie
353. 1766 Z 778 STANISLAUS AUG.— D.G.REX. (król w całej postaci) POL. M. D. L. | 17-66 | MONETA | AUREA | POLONI. | AD LEG. | IMPER. | F. S. ☐ w koronie
354. 1766 C 3059 „ „ „ | „ | „ | „ | „ | „ | — ☐ w koronie
355. 1766 C 5325 „ „ | I. P. H. | MON. AUR | POLON. AD | LEG. IMP. | 1766. | F. S.
356. 1767 C 3087 STANISLAUS AUG. - D. G. REX. (król w całej postaci) POL. M. D. L. | 17-67 | MONETA | AUREA | POLONI | AD LEG | IMPER | F. S.
357. 1767 „ „ „ | „ | „ | „ | „ | „ | —
358. 1770 Z 779 „ „ | 17-70 | „ | „ | „ | „ | „ | I. S.
359. 1771 C 3138 „ „ | 17-71 | „ | „ | „ | „ | „ | „
360. 1772 C 3144 „ „ | 17-72 | „ | „ | „ | „ | „ | A. P.
361. 1772 Z 780 STANISLAUS AUG. D. G. REX (popiersie) POL. M. D. L. | MONETA | AUREA | POLON. | AD LEG. | IMPER | 1772 | A.-P.
362. 1773 C 3157 „ „ „ | „ | „ | „ | „ | „ | 1773 | „
363. 1774 C 3168 „ „ „ | „ | „ | „ | „ | „ | 1774 | „
364. 1775 Z 781 „ „ „ | „ | „ | „ | „ | „ | 1775 | E.-B.
365. 1776 „ „ „ | „ | „ | „ | „ | „ | 1776 | „
366. 1777 „ „ „ | „ | „ | „ | „ | „ | 1777 | „
367. 1778 „ „ „ | „ | „ | „ | „ | „ | 1778 | „
368. 1779 C 3219 „ „ „ | „ | „ | „ | „ | „ | 1779 | „
369. 1780 C 3229 „ „ „ | AUREUS | NUMMUS | POLONIAE | ANNO | 1780 | „
370. 1781 C 3240 „ „ „ | „ | „ | „ | „ | 1781 | „
371. 1782 C 3249 „ „ „ | „ | „ | „ | „ | 1782 | „
372. 1783 C 3258 (popiersie z 1 lokiem jak Z 782) | „ | „ | „ | „ | 1783 | „
373. 1784 Z 782 „ „ „ | „ | „ | „ | „ | 1784 | „
374. 1785 C 3272 „ „ „ | „ | „ | „ | „ | 1785 | „
375. 1786 Z 783 „ „ „ | „ | „ | „ | „ | 1786 | „
376. 1787 C 3290 (popiersie z 2 lokami) | „ | „ | „ | „ | 1787 | „
377. 1788 C 3299 „ „ „ | „ | „ | „ | „ | 1788 | „
378. 1789 C 3311 „ „ „ | „ | „ | „ | „ | 1789 | „
379. 1790 C 3319 „ „ „ | „ | „ | „ | „ | 1790 | „
380. 1791 C 3328 „ „ „ | „ | „ | „ | „ | 1791 | „
381. 1791 C 3329 (opaska i 3 loki jak Z 784) | „ | „ | „ | „ | „ | „
382. 1792 C 3341 „ „ „ | „ | „ | „ | „ | 1792 | „
383. 1792 Z 784 „ „ „ | „ | „ | „ | „ | „ | M.-V.
384. 1793 C 3355 „ „ „ | „ | „ | „ | „ | 1793 | „
385. 1794 C 3366 „ „ „ | „ | „ | „ | „ | 1794 | „
386. 1795 „ „ „ | „ | „ | „ | „ | 1795 | „

Czerwone złote półtoraczne (Pół Stanislas d'or).

387. 1794 Z 785 STANISLAUS AUG. D. G. REX POL. M. D. L. | AUREUS—1794—POLONIAE | $1\frac{1}{2}$

Czerwone złote potrójne (Stanislas d'or).

388. 1794 Z 786 STANISLAUS AUG. D. G. REX POL. M. D. L. | AUREUS—1794—POLONIAE | 3

Proby mennicze.

Podług dawnej stopy.

Szóstak.

389. 1766 Z 732 STANISLAUS AUG. D. G. REX· POL· M· D· L. | 200. EX. MARCA·6 PURA· COL. 1766 | F S

Ort.

390. 1766 Z 745 STANISLAUS AUG. D. G. REX POL. M. D. L. | 66²/₃ EX MARCA 1-8. PURA. COL. 1766. | F S

Z czystego srebra.

Grosze srebrne (7¹/₂ gr. m.)

391.	1771	Z 787	Pod kor. monogr. SAR	ET IN	PARVIS	PURUS	1771
392.	1771	„	„ „	„	„	„	„ (późn. bicie)
393.	1771	„	„ „	„	„	„	„ (w miedzi)
394.	1771	Racz. 514	„ *SAR*	ET IN	„	„	*1771*

Półzłotówki (15 gr. m.)

395.	1771	Z 788	Pod kor. monogr. SAR	NON TIMET	1771	Salamandra (ogon krótki wielki płomień)
396.	1771	„	„ „	„	„	„ (ogon długi mały płomień)
397.	1771	„	„ „	„	„	„ (ogon długi nowe bicie)
398.	1771	„	„ „	„	„	„ (ogon długi w miedzi)
399.	1771	B § 678	„ *SAR*	„	„	Salamandra
400.	1771	By 911	„ „	FIDEM SERVAT	1771	„
401.	1771	By 912	„ „	„ „	„	⋟⊢ ⊣⋞ (gałązki)

Złotówki (30 gr. m.)

402.	1771	Z 789.	STANISLAUS AUG. D. G. REX. POL. M. D L.	PROBATUS MELIOR	1771 tygiel meniczy
403.	1771	„	„ „	„	„ (późniejsze bicie)
404.	1771	„	„ „	„	„ (w miedzi)

Dwuzłotówki.

405.	1771	Z 790.	STANISLAUS AUGUST. D. G. REX. POL. M. D. L	EXPERTUS CREDIT	1771	próba mon. na kamieniu
406.	1771	„	„ „	„	„	(późniejsze bicie)
407.	1771	„	„ „	„	„	(w miedzi)

Półtalary.

408.	1771	Z 791.	STANISLAUS AUGUSTUS D. G. REX. POLON. M. D. LITU.	VINCIT FRAUDEM	1771	piec menniczy
409.	1771	„	„ „	„	„	(późniejsze bicie)
410.	1771	„	„ „	„	„	(w miedzi)

Talary.

411. 1771 Z 792. STANISLAUS AUGUSTUS D. G. REX. POLONIAE M. D. LITU. | I. P. H — DAT IUSTI PRETIUM | 1771
412. 1771 „ „ — „ „ | „ | (później. bici)
413. 1771 „ „ — „ „ | „ | (w miedzi.)

Ciężarki dukatowe.

414. 1767 C 5327. Tarcza z orłem na klucze i mieczu na krzyż złoż. — ✶I✶ | DUCAT | 1767 | (w mosiądzu)
415. 1768 C 3113. Tarcza z orłem na klucze i mieczu na krzyż złoż. — I | AUREI | NUMMI | PONDUS | 1768 (w mosiądzu) 67 EX MARCA — COLONIENSE.
416. 1791 C 3338. Orzeł trzyma klucz i m. — „ „ „ 1791 (w złocie)
417. 1791 „ „ — „ „ „ „ (w srebrze)
418. 1791 „ „ — „ „ „ „ (w mosiądzu)
419. 1791 B 640. DAT JUSTI PRETIUM. 1791. (waga) — I | DUKAT | ✠ | ESSÓW HOLENDERSKICH 72½ (w złocie)
420. 1791 C 3337 „ „ „ „ — „ | „ | „ | „ (w srebrze)
421. 1791 „ „ „ „ — „ | „ | „ | „ (w mosiądzu)

W powyżej umieszczonym spisie zostały następujące odmiany monet opuszczone. Oprócz Nr. 22a, 22b, 36d, 154b, 303a znajdują się wszystkie w zbiorze p. M. Greka.

Półgrosze miedziane.

8a 1766 — 17 SAR 66 (monogram) | ✶½✶ | GROSSUS | REG. POL | G (małe)

Grosze miedziane.

22a	1765	✶ | STA. | NISLAUS. | AUG : REX. | POL. M D. L. | 1765	GROSSVS. POLONICVS
22b	1765	17SAR65	I. GROSSVS· REG. POL. M. D. L. | — bez głosek i gałązek
27a	1765	17 „ 65.	I. GROSSVS. REG: POL: M: D: L: | G
29a	1766	17 „ 66	I. GROSSVS REG: : : : : | „
31a	1767	17 „ 67.	I GROSSVS. REG: : : : : | „
36a	1768	17 „ 68	I. GROSSVS REG POL M D L | G
36b	1768	17 „ 68	I. GROSSVS. REG: POL: M: D: L: | G.
36c	1768	17 „ 68	I. GROSSVS.*) : : : : : | G
36d	1768	17 „ 68 (mon. znacz. więk.)	(grosz wielkości trojaka) | G
48a	1776	17 „ 76	I. GROSSVS. : : : : : | A. P.
49a	1777	17 „ 77	. . : : : : : | A. P.

Trzygroszówki miedziane.

77a 1766 — STANISLAVS AVGVSTVS D. G. REX. POL. M. D. L. | GROSSVS. POLON: TRIPLEX. 1766 | G
104a 1786 — „ „ | GROSSUS. POLON: TRIPLEX. 1786. | E. B.

---

*) Dwa SS odwrócone.

Sześciogroszówki.

121a 1794 STANISLAUS AUGUSTUS (tarcz. 3 pol.) | ✱6✱ | GROSZY | 1794 (w czystem srebrze).

Grosze srebrne (7 $^1/_2$ grm.)

127a	1766	(m.) SAR w □	I. GR.	——	F. S.	——	320.	EX	MARCA	PURA·COL.	1766·
132a	1767	„ „ „	„	R.POL.	„	M.D.L.	320	„	„	„	1767
132b	1767	(m.) SAR w □	„	„	„	M.D.L	„	„	„	„	1767.
136a	1768	„ „ „	„	„	„	„	„	„	„	„	1768.

Grosze srebrne z kontramarkami: W, R.

Dziesięciogroszówki.

151a	1788	STAN: AUG: Z. B. Ł. KROL POL: W. X. L.	✱10✱	GR: MIEDZ	$250^1/_2$	Z GRZ: KOL.	1788	E. B.
154a	1790	„ POL: W. X. L.	„	„	„	Z GRZ: KOL:	1790	„
154b	1790 K	„ „ „ „	„	GR MIEDZ	„	„	„	„

Półzłotówki (15 gr. m.)

167a	1766	STANISLAUS AUG. D. G. REX POL. M. D. L.	2. GR	CLX. EX	MARCA	PURA COL.	1766.	F.S.
167b	„	„ „ AUG. D. G	„	„	„	PURA. COL.	1766	„
171a	1767	„ „ „ „	2. GR.	„	„	PURA. COL	1.7.6.7.	„
171b	„	„ „ „ „	2. GR	„	„	„	1767.	„
171c	„	STANISLAUS AUG. D. G. REX POL. M. D. L.	2. GR.	„	„	PURA. COL	„	I-S.
175a	1769	STANISLAUS AUG. D. G. REX POL. M. D. L.	2 GR	„	„	PURA. COL.	1769	„
175b	1769	„ „ „	2. GR.	„	„	PURA. COL.	1769	„
178a	1771	„ „ „	„	„	„	„	1771.	„

Złotówki (30 gr. m.)

196a	1766	STANISLAUS AUG. D. G. REX POL. M. D. L	LXXX. EX. MARCA. 4. GR. PURA. COL: 1766		F.-S.
199a	1767	„ „ „	„ „ 4. GR PURA COL: 1767.		F.-S.
223a	1788	„ „ „	$83^1/_2$ EX MARCA 4. GR. PURA COLON	17-88.	E.-B.

Dwuzłotówki.

237a	1766	STANISLAUS AUG. D. G. REX POL. M. D. L.	XL. EX. MARCA 8✚GR. PURA. COL: 1766.		F-S
237b	1766	„ „ „	„ MARCA. „ „ „ „		„
241a	1767	„ „ „	„ „ 8✚GR „ . 1767		„
241b	1767	„ „ AUG. D.	„ „ „ „ . 1767.		„
450a	1770	„ „ AUG. D.	„ „ 8.✚GR. „ : 1770.		I.-S.
272a	1787	„ „ „	41 $^3/_4$ EX MARCA „ PURA COLON:	17-87·	E.-B.

Talary sześciozłotowe.

303a 1794 K STANISLAUS AUGUSTUS D. G. REX POLON. M. D. LIT. | $14^1/_{12}$ EX MARCA PUR: — COLONIENS: — 1794 | 6✚Zł.

Talary ośmiozłotowe.

309a — 1766	STANISLAUS AUGUSTUS D. G (pop. w zbroi) REX POL. M. D. LITHU	X EX MARCA PURA — COLONIEN. 1766	F✱S*
311a 1766	„ „ „	„ — COLONIEN. 1766	F.„S.*
311b 1766	„ „ „	„ PURA. — „ „	„

D. c. n.

M. Kurnatowski.

Nekrologia.

† **Donebauer Max** umarł dnia 5 lutego 1888 r. w Pradze. Numizmatyk czeski, znawca i zbieracz monet polskich. Zbiór polski zawierał pierwszorzędne rzadkości, razem sztuk 802, które w r. 1884 przez antykwarza berlińskiego Adolfa Weyla drogą licytacyi sprzedał, i w tym celu wydany został katalog tego zbioru p. t.: *Verzeichniss der reichhaltigen Sammlung meist polnischer Münzen und Medaillen des Herrn D. in Prag*. Berlin 1884, 8°. stron 21. Monety z tej licytacyi dostały się przeważnie do zbiorów polskich.

W czeskiej numizmatyce ś. p. Donebauer opisał wykopalisko monet średniowiecznych w Mitkowicach 1881 r. wykryte, pisał też o fałszywych stemplach medali czeskich. Śmierć przerwała rozpoczętą pracę dzieła p. t. *Beschreibung der Sammlung Böhmischer Münzen u. Medaillen*, w którem opisuje swój bardzo piękny zbiór monet i medali czeskich, składający się z 7.000 sztuk. Po śmierci prowadzi redakcyę tegoż p. E. Fiala. Max Donebauer urodzony dnia 24 Maja r. 1838 w Cankowic pod Chrudim był przedsiębiorcą, utrzymywał restauracyę na kolei państwowej (am Staatsbahnhoff) w Pradze. Żył lat 50.

† **Kicka z Biszpingów Natalia** generałowa umarła w Warszawie dnia 4 kwietnia r. 1888, jedna z małej liczby dam zajmujących się numizmatyką naszą. Prawdziwa znawczyni i miłośniczka monet polskich, przez długie lata gromadziła co tylko rzadkiego znaleść mogła, zbiór też do pierwszorzędnych należy. Średniowieczne monety pochodzą głównie ze zbioru Senatora Stronczyńskiego autora dzieł o monetach Piastów i Jagiellonów. W zbiorze tym jest szóstak Augusta II z r. 1707 z herbem Pocieja, półgrosz ruski Kazimierza Wielkiego ze lwem w prawo zwróconym, szeląg St. Batorego, bez roku z rybką, denar tatarski z kontramarką Witolda i wiele innych białych kruków numizmatycznych. Z okazyi denara tatarskiego napisała w Przeglądzie bibliograficzno-archeologicznym r. II 1882 na str. 46—49 artykuł pod tytułem: *Moneta tatarska hana złotej hordy Mahomeda Tochtamysza z kontramarką Witolda wielkiego księcia litewskiego.*

W kompletowaniu zbioru pomagał generałowej Beyer, Kostrzębski, a głównie Dr. Miler.

Kolekcya ta bogata, na kilkanaście tysięcy rubli ceniona ma się stać własnością w części Hr. Zamojskiego, a w części p. Przybysławskiego.

Natalia Kicka z Biszpingów urodzona w r. 1810 w Massalanach, wysoko wykształcona, zajmowała się też malarstwem. Mąż jej generał Kicki walczył za ojczyznę i poległ na placu boju w roku 1831.

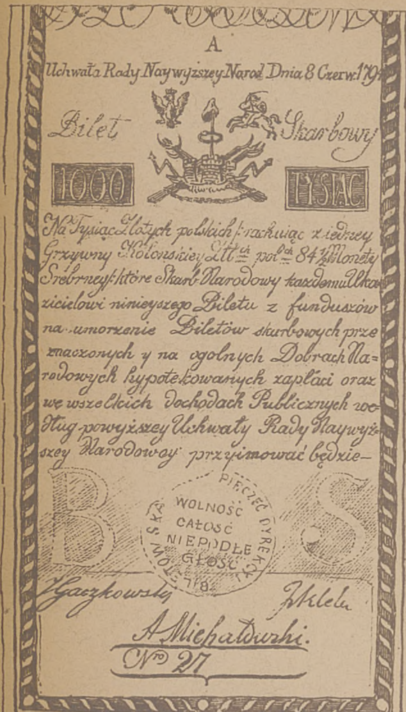
Antoni Ryszard.

KONIEC TOMU PIERWSZEGO.

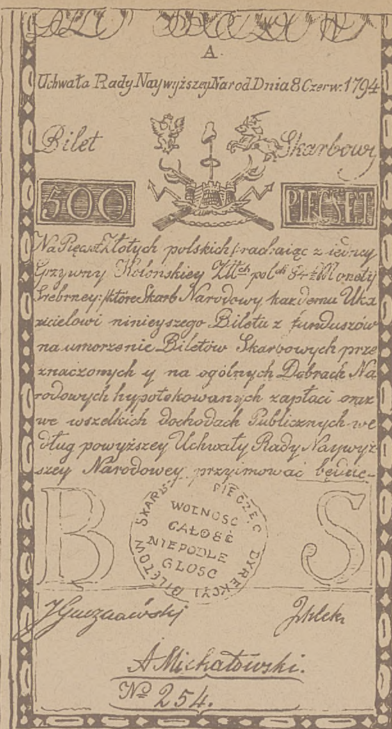
Dołącza się Tablica XLI i XLII pieniędzy papierowych polskich.

Redaktor i wydawca M. Kurnatowski. Druk Wł. L. Anczyca i Sp. pod zarządem J. Gadowskiego

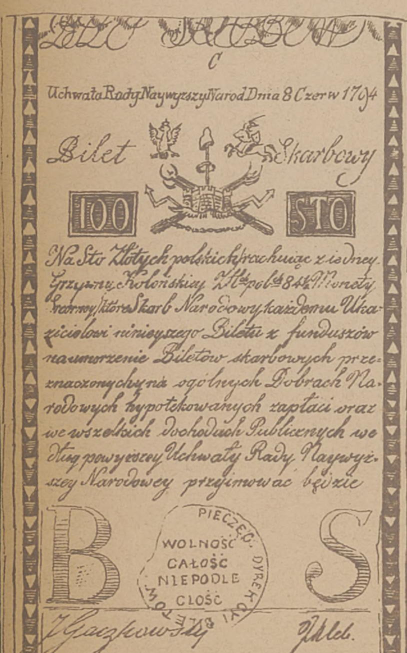
578.

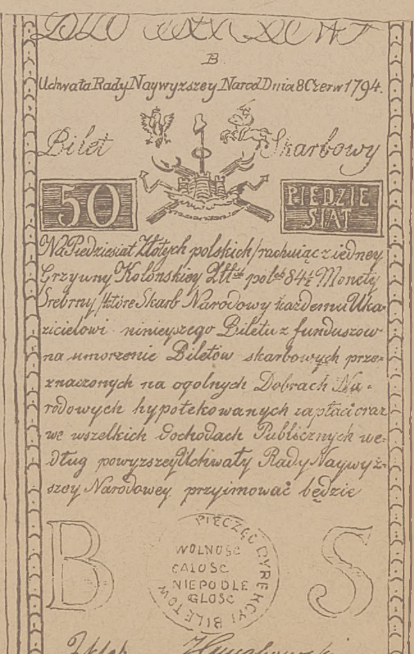
579.

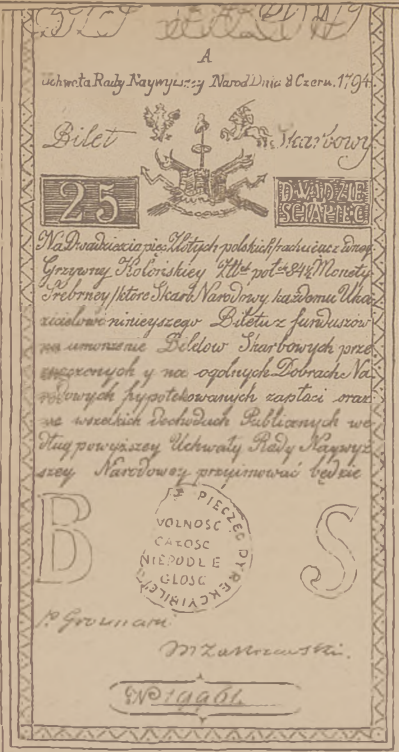

580.

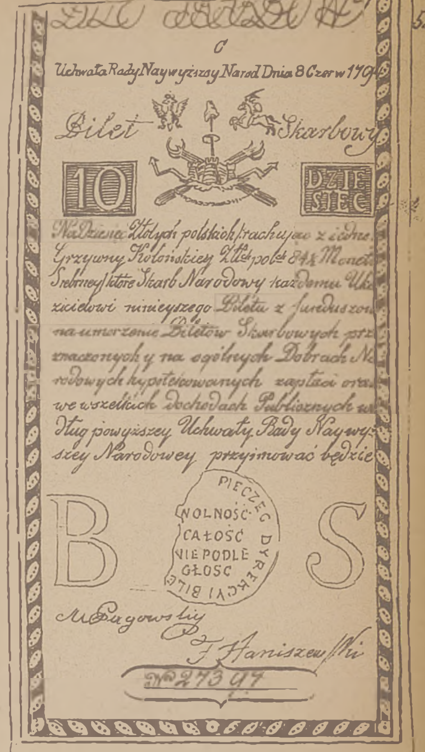

581.

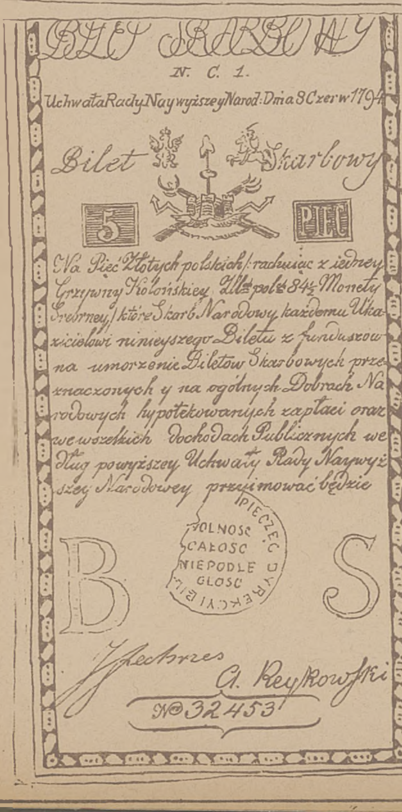

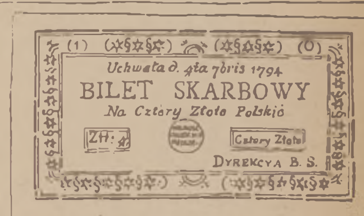
582.

583.

584.

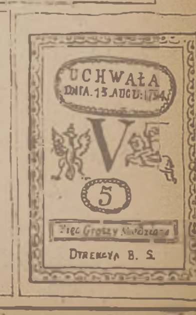
585.

586.

587.

588.